

עזוג מלך הבשן

מתוך "נפלאות הבריאה"

מלקט ועורך: ש. אייזיקוביץ

eisikovits1@gmail.com

הגיליון מופיע באתר 'לדעת' וכן ניתן לקבלו לאימייל מדי שבוע על ידי שליחת בקשה. eisikovits1@gmail.com,

058-4852-443

אודה לכם אם תעבירו את העלון לאנשיכם או כתובות של נציג עלון. אשמח לקבל הערות מחכימות ובל"נ אשתדל להתייחס אליהם. גם רשות להדפיס / לחלק / להעתיק / לשמור. - בשעת הצורך הרשות נתונה לאמור מהדברים שבעלון אף שלא בשם אומרם. אבל הבא להדפיס וידפיס בשם אומרם. יביא גאולה לעולם. כמו כן יש אפשרות לקבל כל עלון בכל שפה כמעט שתרצו בתרגום של ווארד.

עוג מלך הבשן: סיפור חייו של ענק אימתני

"איזה ענק! ממש כמו עוג מלך הבשן" אמר מישהו. אם הבנתם את המשפט, סביר להניח ששמעתם דבר או שניים על אותו ענק אימתני שמלך בארץ הבשן. אם לא, יתכן שלא הקשבתם מספיק בשיעורי תנ"ך... כך או כך, דמותו של עוג מלך הבשן היא דמות ציורית במיוחד.

מי היה עוג מלך הבשן? מתי הוא נולד ומת? והשאלה המסקרנת מכולם: מה היה

עוג בתורה

את שמו של עוג מלך הבשן אנו מוצאים במפורש בתורה בהקשר אחד: מלחמתו עם בני ישראל. היה זה כאשר בדרך לארץ המובטחת עמדו היהודים לחצות את הבשן, ועוג המלך המקומי יצא למלחמה נגדם. בציווי הא-לוקים, העם השיב מלחמה שעה והביס את עוג וצבאו.

הנה סיפור המלחמה כפי שהוא מופיע בתורה:

"ויפנו ויעלו דרך הבשן, ויצא עוג מלך הבשן לקראתם הוא וכל עמו למלחמה אדרעי. ויאמר ה' אל משה אל תירא אותו כי בידך נתתי אותו ואת כל עמו ואת ארצו, ועשית לו כאשר עשית לסיחון מלך האמרי אשר יושב בחשבון. ויכו אותו ואת בניו ואת כל עמו עד בלתי השאיר לו שריד, וירשו את ארצו¹."

אנו מוצאים את הסיפור שוב, הפעם מפּי משה רבינו. כחלק מספר דברים, בו משה נושא דברים בפני העם ומזכיר להם את כל מה שהם עברו במדבר, הם מזכיר את המלחמה בעוג ומסיים:

"כי רק עוג מלך הבשן נשאר מיתר הרפאים הנה ערשו ערש ברזל הלא הוא ברבת בני עמון, תשע אמות ארכה וארבע אמות רחבה באמת איש²".

בעוד הסיפור הראשון לימד אותנו פרט אחד בלבד – שבארץ הבשן היה מלך בשם עוג – הציטוט השני העניק לנו פרטים נוספים שיסייעו בזיהויו של אותו המלך: עוג היה שייך למשפחת הרפאים, וגם קיבלנו את מידות מיטתו. בהמשך, מידות אלו יסייעו לנו לפענח את גובהו של עוג.

ניגש איפוא אל המדרשים השונים העוסקים בעוג, שם נמצא סיפורים רבים המיוחסים לעוג – לפעמים אף סותרים זה את זה. בנקודה זו חשוב לציין כי לעתים רבות לסיפורי המדרשים משמעות מיסטית בעיקרם, ולא תמיד ניתן לפרש אותם כפשוטם.

עוג שורד את המבול

כאמור, משה רבינו ציין כי עוג השריד האחרון ממשפחת הרפאים. במקום אחר בתורה נאמר כי הם היו "עם גדול ורב ורם כענקים"³, מה שמזהה אותם עם ענקים אחרים המופיעים בתורה, הלא הם הנפילים⁴ שחיו עוד לפני המבול.

ואם עוג היה אחד מאותם הנפילים, הרי שהוא האריך ימים וחי למעלה מחמש מאות שנה – הוא נולד לפני המבול, וחי קרוב לארבעים שנה אחרי יציאת מצרים.

אנו מוצאים תיאור מעניין כיצד שרד עוג את המבול:

"עוג מלך הבשן, שישב לו על עץ אחד מן הסולמות של התיבה, ונשבע לנח ולבניו שיהיה להם עבד עולם⁵, מה עשה נח, נקב חור אחד בתיבה והיה מושיט לו מזונו בכל יום ויום⁶".

ובתלמוד⁷ נאמר כי למרות שהמבול כלל זרמי מים רותחים, בנס הצטננו המים שהיו ליד התיבה, ובשל גובהו העצום הוא גם לא טבע במים⁸.

עוג בתקופת אברהם אבינו

נדלג עשרה דורות קדימה, לדורו של אברהם אבינו. בתקופתו אנו מוצאים איזכור מפורש לרפאים: כאשר התחוללה מלחמת ארבעת המלכים מול החמישה, נאמר כי כדרלעומר היכה את הרפאים במקום בשם עשתרות קרנים⁹.

לאחר שמלחמת ארבעת המלכים בחמישה הסתיימה בניצחון מוחץ של ארבעת המלכים, מתאר הפסוק כי פליט מלחמה הגיע לספר לאברהם אבינו כי אחיינו לוט נשבה במלחמה. כשהוא שמע זאת, פתח אברהם במרדף אחרי ארבעת המלכים, הביס אותם ושיחרר את לוט.

מי היה אותו פליט מלחמה? היה זה עוג בכבודו ובעצמו. לפי אחד המדרשים, עוג קיבל את שמו בשל העובדה שבאותו מפגש היה אברהם אבינו עסוק באפיית עוגות מצות¹⁰. מניעיו של עוג לא היו טהורים כלל: הוא האמין שאברהם ימות במלחמה נגד ארבעת המלכים והוא יקח את שרה היפה לאישה.

חלומו של עוג התנפץ כאשר אברהם חזר עטור ניצחון. עם זאת, מכיוון שהוא היה זה שהביא את הידיעה החשובה לאברהם, הוא קיבל שכר וגם עונש.

"אמר לו הקדוש ברוך הוא: חייל! שכר פסיעותיך אתה נוטל שאת[ה] מאריך ימים בעולם, ועל שחשבת להרוג את הצדיק, חייל שאתה רואה אלף אלפים ורבי רבבות מבני בניו, ואין סופו של אותו האיש [=שלך] ליפול אלא בידן [של עם ישראל]¹¹".

הכרנו אם כן את הפן החמדן באישיותו של עוג; זה שהתפלל בליבו למות אברהם כדי שיוכל לקחת את אשתו, שרה.

פן נוסף באישיותו היה השנאה העזה שהוא רחש לאברהם אבינו. לאחר שגדל יצחק ונגמל, ערך אברהם משתה גדול.

מדוע הוא נקרא בשם משתה גדול? "אמר רבי יהודה... עוג וכל גדולים עמו היו שם. אמרו לעוג: לא היית אומר אברהם פרדה עקרה ואינו מוליד [ועכשיו נולד לו ילד]!"

אמר להם: עכשיו מתנתו מה היא – לא שפופה [חלשה]? אם אניח על יצחק אצבע אחת, אמחץ אותו! אמר לו הקדוש ברוך הוא: מה אתה מבזה על מתנתי? חייל שאת רואה אלף אלפים ורבי רבבות יוצאים מבני בניו, ואין סופו של אותו האיש ליפול אלא בידו¹²".

לפי מדרשים אחרים¹³ עוג היה לא אחר מאשר אליעזר עבד אברהם.

ישראל מול בשן

אין בידינו פרטים נוספים על חייו של עוג, אך אנו יודעים כיצד הוא מצא את מותו: במלחמה מול צאצאיו של אברהם אותו הוא שנא כל-כך.

באותה תקופה היה עוג מלך בבשן, וכשעם ישראל עמד לחצות את ארצו בדרך לארץ ישראל, הוא יצא יחד עם עמו למלחמה.

עובדה זו הטילה פחד בליבו של משה, עד שבורא העולם עצמו אמר לו: "אל תירא אותי! כי בידך נתתי אותו ואת כל עמו ואת כל ארצו, ועשית לו כאשר עשית לסיחון מלך האמורי¹⁴..."

מדוע חשש משה כל-כך¹⁵ ?

ראשית, הוא היה זה שעידכן את אברהם אבינו שלוט נשבה במלחמה ובזכותו ניצל לוט.

שנית, לפי המדרשים המזהים את עוג עם אליעזר¹⁶ עבד אברהם, היו לו זכויות נוספות: הוא עבר ברית מילה בעוד בני-ישראל במדבר לא מלו את עצמם¹⁷, והוא גם זה ששידך ליצחק את אשתו רבקה¹⁸.

שלישית, הוא האריך ימים וגם היה גיבור וחזק¹⁹.

כאמור, בורא העולם אמר למשה כי אין לו מה לחשוש מעוג, ועם ישראל נחל ניצחון מוחץ, היכה אותו וצבאו "עד בלתי השאיר לו שריד²⁰".

התלמוד²¹ מציין כי "הרואה אבן שביקש עוג מלך הבשן לזרוק על ישראל, צריך ליתן שבח והודאה לפני המקום". בהקשר לכך מובאת אגדה המספרת כיצד עוג מלך הבשן עקר הר ברוחב שלוש פרסות - כ11 קילומטרים לפי מידות ימינו! – וביקש להשליך אותו על עם ישראל. תוך כדי שהוא הרים את ההר, באו נמלים וניקבו את ההר כך שהוא נשאר תקוע בצווארו. משה רבינו, שהיה גבוה עשר אמות, לקח מקל בגובה עשר אמות, קפץ לגובה עשר אמות והצליח להכות את קרסולו של עוג – ולהרוג אותו.

מה היה גובהו של עוג?

לפי המתואר באגדה זו, עוג היה ענק מימדים עד ששלושים אמה (15 מטרים) הגיעו רק לקרסוליים שלו...

ואכן אנו מוצאים מדרשים נוספים המתארים אותו כענק בעל מידות מפלצתיות. מדרש אחד²² מתאר כי בכל יום היה עליו לאכול אלף שוורים כדי לשבוע; מדרש אחר אומר²³ שרק פרסות רגליו היו באורך ארבעים מיל (ארבעים ק"מ) וכך יש מדרשים נוספים רבים העוסקים בנושא²⁴.

חלק חשוב בקביעת גובהו של עוג קשור למידות מיטתו. כאמור בתורה, אורך מיטתו הייתה תשע אמות ורוחבה ארבע אמות. אם נשתמש במידת האמות המקובלת²⁵, אורך המיטה היה 4.5 מטרים, ורוחבה היה כשני מטרים²⁶.

הרמב"ם מציין שמכיוון שמיטת האדם בדרך כלל גדולה ממנו, סביר להניח שעוג עצמו היה גבוה כשש אמות (שלושה מטרים) בלבד: גבוה, אך לא מפלצתי. רש"י, לעומת זאת מציין כי יש למדוד את שיעור האמות לפי אמתו של עוג, ולא לפי אמות המידה המקובלות.

ואילו הרשב"ם מציע פירוש מעניין אחר: 'ערשו' של עוג הלא היא העריסה עליה הוא ישן כילד קטן. בשל חוזקו, הוא היה שובר כל עריסה מעץ ולא נותרה ברירה אלא להכין עבורו עריסת ברזל.

כך או כך, עוג היה גבוה מן המקובל, ולא לחינם הוא הפך להיות כסמל האולטמטיבי של אדם גבוה.

מסר לחיים

במכתב לנער בר מצווה²⁷, מביא הרבי מליובאוויטש את סיפור המדרש על מה שהתרחש במשתה שערך אברהם לכבוד יצחק, ומסיים [עיבוד חופשי מאידיש]:

מכך יכול כל אחד מאיתנו ללמוד, כי אם אי-פעם נופלת לו מחשבה שעם ישראל הוא הקטן והחלש – במובן הפיזי – בין האומות... וכי בכל דור ישנם 'עוגים', גיבורים בגשמיות ובחומריות המלגלים להם ואומרים: מה יכולים היהודים לעשות? הלא באצבע אחת ניתן למחוץ אותם! לימדו אותנו אבותינו אברהם יצחק ויעקב שלא להתפעל מהם.

"אחד הי' אברהם" – הוא היה היחיד בעולם כאשר הוא החל ללמוד על א-לוקות, והוא לא התבייש ולא התחבא; הוא פסע לכל מקום בראש מורם וקרא בשם ה', הוא לימד את כולם על בורא העולם והראה להם כיצד ללכת בדרכיו.

לפיכך, כאשר יצחק בנו יחידו, הבן היחיד שלו ושל שרה, הפך להיות בר מצווה, הוא לא התחשב בכך שישנם ילדים רבים מאומות אחרות להם יש אמונות וחיים שונים; הוא ערך משתה גדול, וניצל את ההזדמנות כדי להפיץ א-לוקות.

וכדי שלא נחשוב, חלילה, שלמסירות נפש זו לא היו פרות, מספר המדרש כי כאשר יש לנו את החוזק האמיתי שלא להתפעל מאלו המלעיגים עלינו ולא להתבייש בתורה ובמצוות, בסופו של דבר ננצח לא רק ניצחון מורלי כי אם גם ניצחון פיזי, בדיוק כמו שעוג מלך הבשן נפל במלחמתו נגד עם ישראל, בני אברהם יצחק ויעקב.

אני מקווה – מסיים הרבי את מכתבו לנער בר המצווה – שגם אתה תפסע בדרך המצוות בעוז המתאים, והשם יתברך יצליחך שתהיה לך השפעה טובה על הסביבה, לקיים אותם לתורה ולמצוות ולהאיר את כל סביבתך.

הערות שוליים

1.

במדבר כא, לג.

2.

דברים ג, יא.

3.

דברים ב, כ.

4.

הנפילים מתוארים במקרא בבראשית ו, ובמדבר יג.

5.

לכאורה רעיון זה דומה למדרש האומר כי עוג היה אליעזר עבד אברהם – ראו בהערה 13.

6.

פרקי דרבי אליעזר פרק כג.

7.

זבחים קיג, ב.

8.

פירוש רש"י שם. ובפירוש בעלי התוספות מובא כי המילים ויוותר אך נח הם בגימטריא של עוג.

9.

בראשית יד, ה.

10.

בראשית רבה מב (עוד על שמו של עוג ראו בהערה 7).

11.

שם.

12.

שם נג. מדרש דומה אנו מוצאים בילקוט שמעוני דברים, ג רמז תתי, שמציין כי כאשר עוג נכח בהזדמנות בה בירך יעקב את פרעה, וכי גם פרעה שאל את יעקב מדוע תחזיתו, שלאברהם לא יוולדו ילדים, לא התגשמה.

13.

פרקי דרבי אליעזר טז, מסכת סופרים פרק יא, וילקוט שמעוני במדבר כא רמז תשסה. בעלי התוספות בפירושם על התורה (בראשית כד, לט) מציינים כי השם 'עוג' הפך להיות שם אופייני לכל מלכי הבשן, ועוג שנלחם עם בני ישראל לא היה אליעזר עבד אברהם.

14.

במדבר כא.

15.

במיוחד לאור מה שכתוב בתלמוד (מסכת נידה סא) כי סיחון ועוג היו אחים, ומשה זה עתה הביס את סיחון וצבאו.

16.

ראו הערה 13.

17.

אלשיך, דברים ג יא.

18.

פרקי דרבי אליעזר טז.

19.

טעמים אלו מובאים בעקידה במדבר כא.

20.

במדבר כא, לג.

[21.](#)

ברכות נד, ב.

[22.](#)

מסכת סופרים פרק יא.

[23.](#)

תנא דבי אליהו זוטא פרק כד.

[24.](#)

ראו למשל מסכת נידה כד, ב: תניא אבא שאול אומר ואיתימא רבי יוחנן קובר מתים הייתי, פעם אחת רצתי אחר צבי ונכנסתי בקולית של מת ורצתי אחריו שלש פרסאות וצבי לא הגעתי וקולית לא כלתה, כשחזרתי לאחורי אמרו לי של עוג מלך הבשן היתה.

[25.](#)

שיטת הגאון רבי חיים נאה.

[26.](#)

לפי רש"י על הפסוק, המילים "באמת איש" באו לציין כי אין אלו האמות הרגילות אלא אמת מידה של עוג.

[27.](#)

אגרות קודש איגרת א'סב.